

ОКРЕМІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

THE CERTAIN DIRECTIONS OF USING SPECIAL KNOWLEDGE DURING THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENCES IN THE SPHERE OF PUBLIC PROCUREMENT

Шнайдер К.Б., аспірантка кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз

Навчально-науковий інститут № 2 Національної академії внутрішніх справ

У статті досліджено питання окремих напрямів використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

Акцентовано увагу на тому, що зважаючи на специфіку кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, для їх розслідування необхідним є використання спеціальних знань. Проаналізовано точки зору науковців щодо форм використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень та виокремлено основні форми використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

Розкрито доцільність участі спеціаліста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій та визначено, що під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель участь спеціаліста найбільш поширена при проведенні: обшуку, огляду документів, допиту, отриманні зразків для експертизи під час розслідування, проведенні слідчого експерименту. Досліджено консультативну форму використання спеціальних знань (як усну та і письмову) та наведено інформацію консультативного характеру, отримання якої спеціаліста як додатку до протоколу слідчої (розшукової) дії; залучення експерта та проведення судових експертиз (технічної експертизи документів, експертизи почерку і підписів, судово-бухгалтерської та товарознавчої експертизи).

Зроблено висновок, що спеціальні знання під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель використовуються у таких напрямках, зокрема: залучення спеціалістів до проведення окремих слідчих (розшукових) дій (обшуку, огляду документів, допиту, отриманні зразків для експертизи під час розслідування, проведенні слідчого експерименту); надання письмового пояснення спеціаліста як додатку до протоколу слідчої (розшукової) дії; залучення експерта та проведення судових експертиз (технічної експертизи документів, експертизи почерку і підписів, судово-бухгалтерської та товарознавчої експертизи); усні консультації спеціаліста; висновки ревізій та акти перевірок; попередні дослідження слідів кримінального правопорушення.

Ключові слова: спеціальні знання, спеціаліст, слідчі (розшукові) дії, розслідування, експертиза.

The article examines the certain directions of using special knowledge in the investigation of criminal offenses in the sphere of public procurement.

Attention is focused on the fact that, taking into account the specifics of criminal offenses in the sphere of public procurement, their investigation requires the use of special knowledge. The views of scientists on the forms of using special knowledge in the investigation of criminal offenses are analyzed and the main forms of using special knowledge in the investigation of criminal offenses in the sphere of public procurement are allocated.

The expediency of participation of a specialist in conducting certain investigative (search) actions is disclosed and it is determined that during the investigation of criminal offenses in the sphere of public procurement, the participation of a specialist is most common during the search, inspection of documents, interrogation, obtaining samples for examination during the investigation, conducting an investigative experiment. The consulting form of using special knowledge (both oral and written) was studied and information of a consultative nature is provided, the receipt of which is caused by the peculiarity of criminal offenses in the sphere of public procurement. It is found that forensic examination is an essential and effective direction for using special knowledge in the investigation of criminal offenses in the sphere of public procurement. Based on the analysis of scientific research, it was established that the most common examinations that are appointed during the investigation of criminal offenses in the sphere of public procurement are: technical examination of documents, examination of handwriting and signatures, forensic accounting and commodity expertise.

It is concluded that special knowledge during the investigation of criminal offenses in the sphere of public procurement is used in the following directions, in particular: involvement of specialists in conducting individual investigative (search) actions (search, examination of documents, interrogation, obtaining samples for examination during the investigation, conducting an investigative experiment); providing a written explanation of the specialist as an appendix to the protocol of investigative (search) action; involving an expert and conducting forensic examinations (technical examination of documents, examination of handwriting and signatures, forensic accounting and commodity expertise); oral consultations of a specialist; conclusions of audits and inspection reports; preliminary studies of traces of a criminal offense.

Key words: special knowledge, specialist, investigative (search) actions, investigation, examination.

Актуальність теми. Особливість розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель полягає у тому, що у сфері публічних закупівель неможливо виокремити один об'єкт злочинних посягань та один певний вид злочину. Аналіз наукових досліджень щодо класифікацій кримінальних правопорушень цієї категорії показує, що до кримінальних правопорушень, що вчиняються у межах цієї сфери можуть відноситися діяння, які підлягають кваліфікації за різними статтями Кримінального кодексу України, що насамперед обумовлено специфічною сферою діяльності публічних закупівель. З огляду

на це, виникає необхідність у використанні спеціальних знань та залученні фахівців з інших галузей знань. Зважаючи на специфіку кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, належить констатувати, що для їх розслідування необхідним є використання спеціальних знань. Використання спеціальних знань сприяє швидшому розкриттю та ефективному розслідуванню кримінальних правопорушень у цій сфері.

Стан дослідження. Питання щодо напрямів використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень розглядали у наукових пра-

цяк такі вчені, як В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, С. Д. Лук'янчиков, І. В. Піриг, В. М. Ревака, Б. В. Романюк, В. В. Циркаль, К. О. Чаплинський, В. Ю. Шепітько, М.Г. Щербаковський, В. В. Юсупов. Серед наукових робіт, які стосуються предмету дослідження необхідно відзначити роботи Ю. С. Долиновського, В. В. Кікінчук, Н. В. Копчі, А. М. Меденцева, Г. В. Мудрецької, А. Ю. Спусканюка, А. М. Таранової, О. М. Шрамка.

Метою статті є характеристика окремих напрямів використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

Виклад основного матеріалу. Метою використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, є сприяння повному та швидкому розкриттю та розслідуванню кримінальних правопорушень; встановлення істини у кримінальному провадженні; дослідження певних об'єктів та явищ; отримання необхідних відомостей для встановлення обставин, що мають значення для правильних обгрунтованих рішень у кримінальному провадженні; сприяння виявленню, фіксації і вилученню доказів, а також з'ясуванню спеціальних питань, що виникають при проведенні слідчих (розшукових) дій; розробка тактичних і технічних засобів та методів збирання доказів тощо [19, с. 462–463].

У тісному взаємозв'язку з поняттям спеціальних знань перебувають форми їх використання. На сьогоднішній день кримінальне процесуальне законодавство не розкриває форми використання спеціальних знань, а питання щодо зазначеного поняття має різні підходи тлумачення серед науковців.

Аналіз норм КПК України та кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель дає підстави виокремити такі основні форми використання спеціальних знань під час розслідування зазначених кримінальних правопорушень: залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій (ст. 224, 228, 234, 236, 237, 240, 245 КПК України); залучення експерта і проведення експертизи (ст. 242, 243 КПК України); надання консультацій спеціалістом (ст. 71 КПК України).

У науковій літературі визначається, що під час розслідування кримінальних правопорушень використання спеціальних знань здійснюється шляхом: залучення спеціалістів для участі в процесуальній та іншій діяльності; проведення судових експертиз; проведення різних перевірок, обстежень; одержання довідок та консультацій у знайомих осіб; витребування та використання документів, які складаються такими особами, у ході їх службової діяльності; допиту спеціалістів як свідків або судових експертів, якщо вони брали участь у проведенні судових експертиз [7, с. 542].

Наразі серед науковців відсутня єдина думка щодо форм використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

Форму використання спеціальних знань у кримінальному процесі потрібно розуміти як зовнішній прояв їх суті, що обумовлена їх змістом та знаходить свій практичний вираз при розслідуванні злочинів [20, с. 86].

Більшість науковців, в залежності від процесуальної врегульованості порядку використання спеціальних знань і, відповідно, відображення результатів у процесуальних документах, класифікує форми використання спеціальних знань, на процесуальну та непроцесуальну.

Зокрема, до процесуальних форм належать: участь спеціаліста в проведенні в слідчих (розшукових) діях; призначення та проведення судових експертиз.

На думку К. О. Чаплинського, процесуальними формами використання спеціальних знань є: безпосереднє використання слідчим спеціальних знань під час досудового розслідування; проведення судових експертиз; участь спеціаліста при проведенні слідчих дій [19, с. 423].

Під терміном «непроцесуальні» форми використання спеціальних знань Кузьмічов В. С., Піриг І. В. розуміють ті спеціальні знання, що прямо не передбачені законом. До непроцесуальних форм використання спеціальних знань вчені вважають, що потрібно відносити: проведення ревізій, консультацій з фахівцями з питань, що потребують використання спеціальних знань; довідкову допомогу; відомчі розслідування, перевірки, що проводяться працівниками різних відомств та інспекцій (наприклад технічного стану); проведення попередніх (до порушення кримінальної справи) досліджень об'єктів; надання кваліфікованої допомоги в підготовці технічних засобів, виконанні трудових робіт; використання допомоги обізнаних осіб при проведенні оперативно-розшукових заходів [9, с. 27–28].

Підтримуючи позицію вчених, які поділяють форми використання спеціальних знань на процесуальні та непроцесуальні, Н. М. Косміна відносить до процесуальних форм: участь спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій; проведення судових експертиз, допит експерта. До непроцесуальних форм використання спеціальних знань, на думку вченої, належать: проведення ревізій, консультацій з фахівцями з спеціальних питань; довідкова допомога; відомчі розслідування, перевірки; проведення попередніх та перевірочних досліджень об'єктів; надання допомоги в підготовці технічних засобів; участь обізнаних осіб при проведенні оперативно-розшукових заходів; використання спеціальних знань слідчим, дізнавачем, оперативним працівником [6, с. 10].

Як слушно зазначає Б. В. Романюк, форма реалізації спеціальних знань залежить, передусім, від суб'єкта, виду діяльності й мети їх застосування [15, с. 49].

Факт використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у процесуальній формі відображається у процесуальних документах (протоколах слідчих (розшукових) і судових дій, висновках експертів) та призводить до утворення процесуальних джерел доказів: речових доказів, документів, висновків експерта. Додержання встановлених правил складання процесуальних документів є засобом забезпечення достовірності відображених в них фактів [3, с. 212–213].

У контексті вище наведених понять форм реалізації спеціальних знань, варто зазначити, що під час досудового розслідування кримінальних правопорушень слідчі мають справу як із традиційними для криміналістики, так і з нетрадиційними слідами злочинної діяльності та речовими доказами. У таких випадках для правильної підготовки та організації слідчої дії, виявлення й оцінки всіх обставин, що мають значення для кримінального провадження, правильного відбору тих об'єктів, які пов'язані з підготовкою та вчиненням злочину, лише базової юридичної підготовки слідчого може бути не достатньо. З метою забезпечення належної ефективності окремих слідчих (розшукових) дій бажаною, а то й обов'язковою, слід вважати участь спеціаліста у проведенні відповідної дії. Завдання спеціаліста полягає в тому, щоб на підставі своїх знань він сприяв слідчому у виявленні та вилученні слідів злочину, предметів і документів, що можуть бути речовими доказами у кримінальному провадженні, і з цією метою брав активну участь у певній процесуальній дії [12, с. 7].

Під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій є однією з основних форм використання спеціальних знань.

Участь спеціаліста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій має вагомий значення для ефективного розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. У проведенні слідчих дій (розшукових) дій в провадженнях цієї категорії участь спеціаліста найбільш поширена при проведенні: обшуку, огляду доку-

ментів, допиту, отриманні зразків для експертизи під час розслідування, проведенні слідчого експерименту.

У контексті досліджуваного питання, зауважуємо, що під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, докази у повній мірі знаходять своє відображення у документах [2, с. 169]. Основним завданням обшуку у процесі розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель є визначення переліку категорій документів, у яких знайшли відображення обставини організації торгів та визначення їх переможця, а також фінансово-господарських операцій щодо здійснення процедури закупівлі [11, с. 119; 16, с. 143].

Встановлена під час слідчого огляду та дослідження документів інформація, може бути використана для формування та вирішення слідчих версій, планування і проведення окремих слідчих (розшукових) дій (допит ревізора, допит головного бухгалтера, допит керівника підприємства тощо) або проведення документального дослідження діяльності суб'єкта підприємництва. Безпосередній огляд бухгалтерських документів дозволяє: встановити осіб, які причетні до оформлення, підписання документів та виконання зазначених дій у документах фінансово-господарських операцій; визначити перелік документів, за допомогою яких можлива перевірка фактичного виконання фінансово-господарських операцій; визначити перелік документів, які підлягають вилученню; визначити перелік суб'єктів підприємництва, з якими необхідні провести зустрічні перевірки; визначити необхідні для проведення експертні дослідження документів (почерку, підпису, автورا та виконавця тощо). Під час слідчого огляду за результатами аналізу можна отримати інформацію про автора, виконавця та технічні засоби, за допомогою яких виготовлено документ: особливості, що характеризують стиль викладення матеріалу автора, почерк чи підпис виконавця; індивідуальні ознаки, які характеризують технічні засоби, з використанням яких виготовлений документ [18, с. 163].

Прикладом безпосередньої практичної діяльності спеціаліста під час провадження слідчих (розшукових) дій є виявлення спеціалістом під керівництвом слідчого суттєвих порушень та матеріальних слідів кримінального правопорушення під час безпосереднього огляду бухгалтерських документів, різного обладнання, технічних приладів. За безпосередньою участю спеціаліста слідчий може не тільки виявити і вилучити докази, але й кваліфіковано їх дослідити в межах своєї компетенції. Процес та результати такого дослідження мають оформлюватися протоколом [15, с. 79].

На думку А. Ю. Спусканюка, необхідним є залучення спеціаліста до дослідження документації щодо процедур із закупівлями (передусім представника аудиторської служби). За таких умов можливим є такий порядок дій уповноваженої особи, як: залучення представника аудиторської служби як спеціаліста до проведення перевірок документації фінансово-господарської діяльності; оформлення результатів перевірки; а результати перевірки потрібно оформляти висновком, який складається залученим спеціалістом за участі уповноваженої особи (слідчого, детектива, прокурора) [16, с. 161].

У процесі збирання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень часто постає необхідність отримання консультацій з різних питань, що є найпоширенішим видом залучення спеціаліста.

Копча Н. В. визначає, що залучення спеціаліста відбувається у формах: 1) практичній, яка включає в себе: підготовку, організацію та проведення окремих слідчих (розшукових) дій; пошук, виявлення, фіксацію, вилучення й упакування слідів вчинення кримінального правопорушення, речових доказів; відібрання зразків для порівняльного дослідження; 2) методичній, що проявляється у застосуванні науково-практичних прийомів і методів

проведення окремих слідчих (розшукових) дій; 3) технічній (обрання та застосування належних науково-технічних і техніко-криміналістичних засобів, необхідних для якісного виявлення та фіксації слідів вчинення кримінального правопорушення та речових доказів); 4) консультативній, яка полягає у наданні роз'яснень із питань, що виникають у кримінальному провадженні; 5) процесуальній, яка виражається у вигляді висновку з питань, що належать до сфери знань спеціаліста, під час досудового розслідування кримінальних проступків [5, с. 95–96].

Консультації, допомагають слідчому оптимально готувати й проводити як слідчі (розшукові) дії, так й організаційно-технічні заходи, обрати оптимальну тактику проведення дій, скласти план, формулювати питання, визначити час проведення конкретних дій, підбирати техніку й учасників. Значущість консультацій спеціаліста полягає також у тому, що інформацію щодо окремих інформативних позицій, які цікавлять орган досудового розслідування, можна отримати й використати оперативно. [4, с. 37–38].

Надання консультацій спеціалістом, вчені переважно розглядають як непроцесуальну форму використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень. Консультація спеціалістом може надаватись як в усній, так і в письмовій формах [10, с. 308].

Усна консультація спеціаліста надається для: роз'яснення цільового призначення й методики застосування технічних засобів у процесі фіксації слідів злочину; роз'яснення особливостей вилучення, пакування, транспортування і зберігання виявлених об'єктів та слідів злочину; роз'яснення особливостей правильного опису в протоколі виявлених об'єктів та слідів злочину; роз'яснення механізму і часу утворення слідів на місці злочину, роз'яснення фізичних особливостей особи, що, можливо, вчинила правопорушення; проведення попереднього дослідження слідів і речових доказів; роз'яснення можливості вилучених об'єктів для подальшого дослідження та проведення судових експертиз; роз'яснення можливості і необхідності вилучення експериментальних зразків для проведення в подальшому судової експертизи; роз'яснення необхідності обов'язкового призначення експертизи по вилучених речових доказах у цьому випадку. Спеціаліст надає консультативну допомогу у визначенні класу, роду та виду судової експертизи, яку необхідно призначити. Консультативну допомогу спеціаліста слідчий може отримати й у випадках, коли виникає запитання: чи достатньо для проведення конкретного експертного дослідження знань експерта однієї спеціальності, або ж є необхідність призначення комплексної, а також у правильному формулюванні питань, які підлягають постановці перед експертом [10, с. 308].

Зокрема, особливість кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель зумовлює необхідність у отриманні певної інформації консультативного характеру (як у письмовій, так і в усній формі) про функціонування та проведення процедури закупівель; допомоги у виявленні і вилученні документів, у яких знайшли відображення процедури конкурсних торгів і прийняті рішення, а також фінансово-господарські операції при виконанні укладених договорів про закупівлю; про порядок укладання договорів про закупівлю, права та обов'язки учасників цивільних правовідносин, особливості правового регулювання вказаної сфери правовідносин; аналізі руху грошових коштів і матеріальних цінностей конкретної установи, підприємства; вивченні тендерної документації, документів про технічні, якісні та кількісні характеристики предмета закупівлі, результатів перевірки аудиторської служби, матеріалів фінансового моніторингу, первинних документи, що підтверджують виконання договору закупівлі; аналізі та оцінці показників фінансово-господарської діяльності учасників закупівлі, спрямованих на виявлення порушень вимог

чинного законодавства; допомогу у правильному визначенні переліку документів, інших речових доказів, які необхідно вилучити під час обшуку, тимчасового доступу до речей та документів; тощо.

Консультації спеціаліста у певній галузі чи сфері отримуються в усній формі та не відображаються у матеріалах кримінального провадження, а відповідно, не можуть використовуватися як доказ [5, с. 97]. Зазначене питання неодноразово було предметом дослідження науковців. Так, деякі вчені пропонують результати консультативної діяльності спеціаліста фіксувати у протоколі слідчої (розшукової) дії або на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів задокументовані процесуальні дії. Додатки, що долучаються до протоколів, чітко визначенні у ст. 105 КПК України [17, с. 201].

Щодо письмової форми надання консультації спеціалістом, то підтримуємо думку вчених, що письмове пояснення спеціаліста, оформлене належним чином, – відповідно до вимог, що висуваються до оформлення додатків до протоколів (ч. 3 ст. 105 КПК України), – за своєю формою та змістом (спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставини, що встановлюється під час кримінального провадження) є документом – процесуальним джерелом доказів в кримінальному провадженні (п. 3 ч. 2 ст. 99 КПК України) [1, с. 336].

Письмове пояснення спеціаліста як додаток до протоколу, передбачений ст. 105 КПК України, є єдиною процесуальною формою викладення пояснень спеціаліста, що залучається до проведення процесуальної дії як обов'язковий учасник, щодо технології застосування ним: його професійних знань та навичок для виявлення і вилучення криміналістично значущої (доказової) інформації; обрання наукових методів пізнання об'єктивної дійсності, послідовності та результатів їх застосування; властивостей та характеристик виявленої слідчої інформації тощо. Той факт, що законодавцем не встановлена форма та вимоги до змісту письмового пояснення спеціаліста, лише розширює можливості суб'єкта розслідування щодо об'єктивного відображення фактичних даних, що мають значення для кримінального провадження, та можуть бути пояснені спеціалістом на основі застосування ним відповідних спеціальних знань та навичок [1, с. 337–338].

Досліджуючи питання залучення спеціаліста під час провадження слідчих (розшукових) дій варто виокремити використання спеціальних знань у формі попередніх досліджень.

На думку В. М. Реваки участь спеціаліста під час проведення попередніх (експрес) досліджень, є однією із форм використання спеціальних знань у кримінальному процесі. Кваліфіковане проведення попереднього дослідження спеціалістом-криміналістом надає можливість одержати об'єктивнішу інформацію про розслідувану подію, її механізм й учасників, допомагає визначити напрям подальшого пошуку доказів, засобів і методів цієї роботи, встановити приналежність виявлених слідів, предметів до досліджуваної події та їх придатність для одержання діагностичної інформації. Крім того, результати попереднього дослідження створюють об'єктивне підґрунтя для всебічного ситуаційного аналізу місця події [14, с. 183].

Метою попередніх досліджень матеріальних слідів злочину є: негайне одержання орієнтуючої інформації, що використовується для висування слідчих версій стосовно осіб, що причетні до вчинення злочину; визначення напрямку пошуку злочинця по гарячих слідах; визначення напрямку пошуку об'єктів, що залишили сліди на місці події; визначення напрямку пошуку очевидців, свідків та іншої розшукової інформації; визначення виду та класу виявлених предметів, речовин, матеріалів, з'ясування механізму й обставин вчиненого злочину [10, с. 309].

Вагомим та ефективним напрямом використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель є судова експертиза.

Правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки визначені Законом України «Про судову експертизу», згідно із яким судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [13].

Стаття 242 КПК України встановлює процесуальні підстави проведення експертизи, відповідно до частини першої якої, експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [8]. Необхідність призначення експертизи обумовлена потребою у наукових, технічних або інших спеціальних знаннях, які потрібні для вирішення певних питань у кримінальному провадженні.

Експертиза є способом збору доказів експертом на основі існуючих методик шляхом проведення наукового дослідження відповідних об'єктів або явищ. На стадії досудового розслідування експертиза сприяє об'єктивності, повноті та всебічності пізнання події і обставин кримінального правопорушення. У свою чергу, висновки експертів є джерелами доказів, що містять інформацію, яка є доказами у кримінальному провадженні [21, с. 15].

Аналіз наукових досліджень дає підстави дійти висновку, що у справах про кримінальні правопорушення у сфері публічних закупівель найбільшого значення набувають: технічна експертиза документів, експертиза почерку і підписів, судово-бухгалтерська та товарознавча експертизи [11, с. 144–150; 20, с. 178–184; 192–193].

Зокрема, під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель виникає потреба у дослідженні різноманітних документів (документи у складі тендерної пропозиції, господарські угоди, тощо), що є носіями доказової інформації, а також документів, що містять рукописні тексти, необхідним є призначення технічної експертизи документів та експертизи почерку і підписів. Для встановлення обставин спотворення даних бухгалтерського обліку і звітності, придбання за державні кошти неякісних товарів і послуг, непридатних до використання товарно-матеріальних цінностей, а також за значно завищеними цінами, при розслідуванні зазначених кримінальних правопорушень призначаються судово-бухгалтерська та товарознавча експертизи.

Висновки. Таким чином, під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель використання спеціальних знань спрямоване на отримання доказів та є однією з передумов ефективного розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії. За результатами проведеного дослідження можемо зробити висновок, що окремими напрямками використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель є: залучення спеціалістів до проведення окремих слідчих (розшукових) дій (обшуку, огляду документів, допиту, отриманні зразків для експертизи під час розслідування, проведенні слідчого експерименту); надання письмового пояснення спеціаліста як додатку до протоколу слідчої (розшукової) дії; залучення експерта та проведення судових експертиз (технічної експертизи документів, експертизи почерку і підписів, судово-бухгалтерської та товарознавчої експертиз); усні консультації спеціаліста; висновки ревізій та акти перевірок; попередні дослідження слідів кримінального правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк П.Є., Пясковський В.В. Письмове пояснення спеціаліста в системі процесуальних джерел доказів на досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень. Криміналістика і судова експертиза. Випуск 66. С. 332–341. URL: <https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/Antoniuk2.pdf>, с. 336.
2. Доліновський Ю. С. Особливості виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Приватний вищий навчальний заклад «Львівський університет бізнесу та права», Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2018. 258 с.
3. Копча В. В., Копча Н. В. Криміналістична техніка, тактика і методика : навч. посіб. Одеса: Гельветика, 2022. 286 с.
4. Копча Н. В. Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення: теорія та практика : монографія / Н. В. Копча. – Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. – 244 с.
5. Копча Н.В. Участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій як одна із форм використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення. Історико-правовий часопис: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. – № 1 (16). – С. 94–98. С. 97
6. Косміна Н.М. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2011. 21 с.
7. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.]; за заг. ред. В. В. Пясковського. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2020. – 752 с.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
9. Кузьмічов В.С., Пиріг І.В. Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті: Монограф. – Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2008. – 168 с.
10. Марушев А. Д. Консультація як одна із форм використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4/2020. С. 307–310. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/74>.
11. Меденцев А. М. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері державних закупівель: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Одеса: Міжнар. гуманітар. ун-т. 2015. 214 с.
12. Особливості використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, учинених на території операції Об'єднаних сил, а також на тимчасово окупованих територіях : науково-методичні рекомендації / В.В. Кікінчук, Р.Л. Степанюк, Юхно О.О. та ін.. Харків : ХНУВС. 2018. 48 с., с. 7.
13. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.
14. Ревака В. М. Попереднє дослідження об'єктів у стадії порушення кримінальної справи. *Правова держава*. 2009. № 11. С. 183–189. URL: http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2009_11_37
15. Романюк Б.В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : монографія. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 196 с.
16. Спусканюк А. Ю. Доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019. 258 с.
17. Таранова А.М. Форми використання спеціальних знань у розслідуванні неналежного виконання спеціальних знань медичним або фармацевтичним працівником. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 198–203.
18. Цимбал П.В. Попередження, виявлення, розкриття та розслідування податкових злочинів : монографія. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2009. 408 с. С. 163.
19. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2010. 560.
20. Шрамко О.М. Використання спеціальних знань під час розслідування корупційних кримінальних правопорушень : дис. на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Київ, 2021. 269 с.
21. Шрамко О. М., Юсупов В. В., Пілюков Ю. О., Саковський А. А. Призначення судових експертиз у кримінальних провадженнях про корупційні правопорушення: метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. – 92 с.